Γιὰ νὰ καταλάβεις τί θέλω νὰ σᾶς πῶ, θυμήσου τί γράφτηκε αὐτὲς τὶς μέρες γιὰ τὴν παράσταση τῆς «Ἀντιγόνης» ποὺ ὅλες οἱ ἐφημερίδες (χωρὶς νὰ τὲς βάλει βέβαια ὁ κ. Σιγάλας, ὁ ἥσυχος κι ἀθόρυβος αὐτὸς ἐρημίτης) μᾶς πήρανε ταὐτιά μας νὰ μᾶς φωνάζουν πὼς τὸ τάδε πρόσωπο θὰν τὸ παίξει ἡ τάδε κυρία, εὐνοουμένη μαθήτρια τοῦ κ. Σιγάλα, καὶ τἄλλο πρόσωπο ὁ τάδε κύριος, εὐνοούμενος μαθητὴς τοῦ κ. Σιγάλα, καὶ πὼς τὴν παράσταση θὰν τὴ διεύθυνει ὁ κ. Μιστριώτης, εὐνοούμενος διδάσκαλος τοῦ κ. Σιγάλα κτλ.

Νὰ ζεῖ κανεὶς καὶ νὰ δουλεύει γιὰ νὰ ποχτήσει τὴν εὔνοια τοῦ κ. Σιγάλα, δὲν εἶναι καὶ μικρὸ πρᾶμα. Νὰ μᾶς εὐνοεῖ λοιπὸν κ' ἐμᾶς ὁ γενικὸς αὐτὰς *Φαβορίτος* τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων.

Δικός σου
Τριβιάτας

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ

Φίλτατε «Νουμᾶ»,

Ἐδιαβάσα μὲ μεγάλη προσοχὴ—μελέτησα μπορῶ νὰ πῶ—τὴ μετάφραση τοῦ Κύκλωπα τοῦ Ἐυριπίδη ποὺ δημοσιέφτηκε στὰ φύλλα 133, 134, καὶ 135 τοῦ «Νουμᾶ».

Ἔτσι ὅπως τὸ διαβάσατε εἴδατε ἕνα δρᾶμα ζωντανὸ χωρὶς κουσούρια, ποῦ δὲ σκοντάφτει πουθενὰ στὰ σημερινὰ συνήθεια καὶ ὅσοι ἔτυχε, περιοδεύοντας στὴ Ρούμελη ἢ στὴν Ἤπειρο, νὰ πέρασαν καὶ μιὰ νύχτα στὴ στάνη, θὰν τήνε θυμηθοῦνε ἐφτὺς διαβάζοντας τὸν Κύκλωπα. Δὲ βρίσκω λόγια νὰ παινέσω τὴ μετάφραση ἀφτὴ γιατὶ ἔχει δουλειὰ μεγάλη ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ τηνὲ νοιώσει κανεὶς χαδεύοντάς την ἔτσι ἐλαφρὰ μὲ τὴ ματιά του. Πάρτε τὴ στερεότυπη ἔγδοση τοῦ Κύκλωπα καὶ θὰ σᾶς βοηθήσει πολὺ στὸ νὰ νοιώσετε τὴ δουλειὰ ἀφτή· ὅλες ἀφτὲς οἱ τσοπάνικες ἐκφράσες, ὅλα τὰ ἐκφωνήματά τους, τὰ ἀστεῖα τους, κι' ἀφτὰς ἀκόμη ὁ ρυθμὸς τοῦ τραγουδιοῦ τῶν Σατυρόπουλων, εἶναι μελετημένα βαθειά. Ὁ μεταφραστὴς μελέτησε ὅλα, τὰ ἀνάλυσε, τὰ αἰστάνθηκε, τὰ ἔκλεισε μέσα του, ἔπειτα μελέτησε καὶ τὴ σημερινὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδας, τοῦ χωριοῦ, τῆς ἀληθινῆς Ἑλλάδας, μὲ μελέτη σοβαρὴ καὶ κοπιαστικὴ καὶ ἄρχισε νὰ μεταφράζει ἀποδίνοντας. Ἡ ἀπόδοση ἀφτὴ εἶναι τὸ δυσκολώτερο μέρος μιᾶς ἀρχαίας μετάφρασης. Καὶ θυμοῦμαι τὴ στιγμὴ ἀφτὴ τὰ λόγια ἑνὸς κυρίου ποὺ ἔγραφε πέρσυ στὰ «Παναθήναια» γιὰ τὴν παράσταση τῆς «Ὀρέστειας» τοῦ Σωτηριάδη: «Ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἀρχαίου δράματος εἶναι ὅπως καὶ ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου». Ὁ κύκλος ἀφτὸς θὰ τετραγωνιστεῖ μιὰ χαρὰ ἂν στὸ θέατρο παιχτοῦν μετάφρασες τέτιες καὶ τὶς ἀκούει ἀκροατήριο γνήσιο Ρωμαΐικο κι' ὄχι τὸ ἐκφυλισμένο τῶν σαλονιῶν. Γιὰ τέτιο ἀκροατήριο δὲν εἶναι ὁ «Κύκλωπας».

Μέσα στὴν ἀμάθειά μας γιὰ τὸν ἀρχ. κόσμο κάνουμε τὶς ἀναλογίες μας μὲ τὸν σημερινὸ τῶν σαλονιῶν ποὺ, κατὰ τὸν δασκαλισμό, μοιάζει περισσότερο μὲ τὸν ἀρχαῖο γιατὶ μιλᾶ καθαρέβουσα, ὅπως κ' ἐγὼ θὰ ἤμουνα ἔξαφνα Σωκράτης ἂν φοροῦσα τὰ ροῦχα τοῦ Σωκράτη.

Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας βασιλιᾶς ἀπέχει ἀπὸ τὸν σημερινὸ ὅσο τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι. Εἶναι ὅμως ἀπαράλλαχτος ἀφτὸς ὁ ἀρχαῖος μὲ τὸ Ρήγα τῶν δημοτ. τραγουδιῶν.

Ἡ διαφορὰ ποὺ κάνει τὸν κύκλο ἀτετραγώνιστο ἐδῶ εἶναι τὸ ἀκροατήριο, εἶναι ἡ ψυχὴ ἡ ἀνάλλοιωτη τοῦ ἀρχαίου Ἕλληνα καὶ τοῦ σημερινοῦ χωριάτη.

Γιὰ τὸ σημερινὸ κόσμο τῶν σαλονιῶν συστήνω τὴ Γαλλικὴ μετάφραση τῆς Ἰλιάδας ἀπὸ τὸν Lamotte — ἀφοῦ μάλιστα ξέρουν τὰ Γαλλικὰ καλύτερα ἀπὸ τὰ Ρωμαΐικα — ποῦ παρουσιάζει τὸν Ὀδυσσέα μὲ φρόκο καὶ τὴν Ἥρα μὲ face-à-main καὶ τὸν Δία νὰ δίνη τὸ μπράτσο του στὴ θεὰ καὶ στὴ μισόθεη.

Ἀφτὴ ἡ μετάφραση ποὺ τόσο τηνὲ χτύπησαν στὴ Γαλλία εἶναι γιὰ τὴ σημερνή μας Ἑλλάδα, καὶ ἡ μετάφραση τοῦ «Κύκλωπα» ἡ λεβέντικη, γιὰ τὴν Ἑλλάδα τοῦ 21. Μὰ ἐμεῖς, λέει ὁ Βαλαωρίτης—καὶ τῶπε μάλιστα δῶ καὶ 40 χρόνια—ἀπέχομε ἀπὸ τὴ γεννιὰ τοῦ 21 ὅσο ἐκείνη ἀπ' τοὺς προππάπους της. Ἀκοῦτε σήμερα κάτι ὀνόματα παληκαρίσια ποὺ καμαν κρότο στὰ 21 κάτι ὀνόματα ποὺ σᾶς ἐνθουσιάζουν, ποῦ σᾶς φέρνουν στὸν νοῦ κάτι φουστανελλάδες μὲ λεβέντικες μορφὲς σὰν καὶ δαῦτες τῶν ἀγωνιστάδων ποῦ δημοσίεψε ὁ Σκόκος τώρα τελευταῖα δυὸ τρία χρόνια στὸ «Ἡμερολόγιό» του, γυρνᾶτε στοὺς κατόχους τους καὶ βλέπετε κάτι ἔκφυλους μὲ μονόκλ, κάτι γυναικίτσες, κάτι τζιτζί-ποπό.

Ὁ Κύκλωπας δὲν εἶναι γιὰ τοὺς τέτιους. Ὁ μεταφραστής του δὲν ἤθελε κι' οὔτε ἤθελε νἄχει ὑπόψη του μιὰ τέτοια Ἑλλάδα ἔγραψε καὶ θὰ γράψει γιὰ τὸ λαὸ γιὰ τὸ Ἔθνος κι' ὄχι γιὰ τὶς ἐξαίρεσές του—ἀλλοίμονο τὶς τόσο μεγάλες.

Ὁ Κύκλωπας θὰ ζήση, θὰ ζήση, γιατὶ ἔχει ὅλα τὰ προσόντα νὰ ζήση. Ψυχολογία καὶ δραματικὴ ποίηση ἑνὸς Ἐυριπίδη, μετάφραση ἀριστοτεχνικὴ, ἀπόδοση τέλεια. Ὁ κ. μεταφραστὴς θὰ καλλιεργήση πιστέβω καὶ πρέπει νὰ καλλιεργήση τὸ εἶδος ἀφτὸ καὶ μάλιστα τὶς Λεβέντικες Τραγωδίες ποῦ ἔχει τὴ δυνάμη νὰ τὶς ἀποδίνη θαυμάσια. Οἱ γνήσιοι Ἕλληνες ποὺ θὰ μᾶς διαδεχτοῦν θὰ αἰστάνονται καλύτερα τὴν ἀξία τῆς μετάφρασης καὶ θὰ τονὲ βλογοῦνε λέγοντας:

—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐβεργέτησε τὴν πατρίδα του. Πόλη.

Στέφανος Παρθενικός.

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗ

«Χειμώνιασε!.. Στὴν ἄβυσσο φτερούγιασε ἡ νειότη,
κ' ἡ θεία της φεγγοβολὴ βυθίστηκε στὰ σκότη!
Τώρα χλωμὸς καὶ σέρνοντας μαζί μου τὴ φλογέρα
στὶς χιονισμένες ρεμματιὲς πλανιέμαι νύχτα-μέρα...

... Ὁλοῦθε πίκρες, συμφορές! ὁλοῦθε καταδίκη!
Ἐφώλιασε στὰ στήθεια μου ἐρήμωση καὶ φρίκη...
Μὲ θλίψη βλέπω πένθιμες καὶ νεκρωμένες χάμου
νὰ γέρνουν οἱ ἐλπίδες μου καὶ τὰ ἀνείρατά μου!...

Στὴν τρικυμία τῆς ζωῆς ἐπάλεψα, καὶ μόνο
τοὺς στεναγμοὺς ἀπάντησα, τὸ κλᾶμμα καὶ τὸν πόνο·
τώρα οἱ νιοὶ τριγύρω μου θωροῦν μὲ καταφρόνια
τὸ γέροντα ποὺ σώριασαν ἐρείπιο τὰ χρόνια...

Στὰ σπήλαια, στὶς ἐρημιὲς γυρεύω ὕπνο πλᾶνο
πότε θὰ λείψουν οἱ καημοί, ἄχ! πότε θ' ἀνασάνω!
Ἡ παγωμένη μου καρδιὰ ἐστέρεψε, καὶ νοιώθω
σβυσμένο κάθε ὄνειρο, σβυσμένο κάθε πόθο!...»

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Λ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ο ΤΣΑΡΟΣ ΣΕ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Ἡ κορώνα δὲ φυλάει ἀπὸ κεφαλόπονο τὸν Τσάρο

Καὶ τοῦ Τσάρου τὰ πλεμόνια δὲν τὸν σβήνουνε τὸν ἥλιο.

Μὲ τὸ κνοῦτο, καὶ τοῦ Τσάρου θὰ ματώνανε τὰ πίσω.

Τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νἄν' ἀξάδερφος ὁ Τσάρος, μὰ ὁ ἀδερφός του ὄχι.

Μακρὺ κι ἂν ἔχει ὁ Τσάρος χέρι, μὰ τὸν οὐρανὸ δὲ φτάνει.

τὸν εἶδε μιὰ, γύρισε τὸ φύλλο, σοβαρέφτηκε κι ἀφτὸς κ' εἶπε:

— Σοῦ κακοφαίνεται ποῦ γελῶ... Ἀμὲ τί ἤθελες νὰ γυρέψης ἀπὸ τὴ γυναῖκά σου νὰ σοῦ ξεμυστηρεφτῆ τὴ μυστικιὰ ζωή της... Ἂν ἔκαμαν ὅλοι σὰν κ' ἐσένα, πόσοι σήμερα θὰ τραβοῦσαν τὰ μαλλιά τους γιὰ τὴν ἀπιστία τῆς γυναίκας τους.. Δὲν εἶσουνα ἐφχαριστημένος νὰ μὴν ξέρης τίποτα κ' ἔτσι τὸ γαλήνιο ταξεῖδι τῆς ζωῆς σου νὰ μὴν ταραχτῆ ἀπὸ κανένα κῦμα;.. Τί μὲ μέλει ἐμένα, σὲ παρακαλῶ, ἃ μὲ βρίζουνε ἀπὸ πίσω μου.. πίσω ἀπ τὸ βασιλιᾶ ὅ,τι θὲς πές, φτάνει ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀκούει τίποτα καὶ κάθεται ἐφτυχισμένος στὸ θρόνο του. Ἡ γυναῖκά μου μὲ ἀπάτησε, ἐγὼ δὲν ἔμαθα τίποτα, πέθανα χωρὶς νὰ μάθω τίποτα, εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ μὴ μὲ ἀπάτησε.. εἶναι ψέματα;.. Μὲ περιποιηθῆκε, μ' ἔδωσε ὅ,τι τῆς γύρεψα, τὴ ζωή της, τὴν ἀφοσίωση, τὶς περιποιήσές της, τὴ νόμιζα τίμια, ἱκανοποιούμουνα ἔτσι καὶ ἤθελα. Τί νὰ γυρέψω περισσότερο; Ἡ ὄρνιθα σκαλίζοντας βγάζει τὰ μάτια της Νὰ τώρα βλέπεις ἀφτόνε τὸν ἄνθρωπο ποὺ φορτωμένος μὲ τὸ κουφάκι του περπατεῖ; Βλέπεις κ' ἐκεῖνο τὸ δέντρο ποὺ κουνιοῦνται τὰ φύλλα του ἀπὸ τὸν ἀγέρα; Τὰ βλέπεις ἀφτὰ καὶ τὰ πιστέβεις καὶ ὅμως μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος νὰ μὴν περπατῆ καὶ τὰ φύλλα τοῦ δέντρου νὰ μὴν κουνιοῦνται, μπορεῖ νὰ παθαίνουμε καμμιὰ ὀφθαλμαπάτη, κάνένα γέλασμα τοῦ ματιοῦ, εἶναι καμμιὰ ἀνάγκη νὰ πᾶμε νὰ πιάσουμε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ φύλλα γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε; Καὶ τί μᾶς κόρτει; Τὸ πᾶν εἶναι νὰ νομίζη κανεὶς καὶ νὰ πολαβαίνη ἐκεῖνο ποὺ νομίζει... Ἴσια μὲ τώρα ἡ γυναῖκά σου σοῦ ἔδωσε κανένα σημεῖο τῆς ἀπιστίας της, σοῦ ἔκανε νὰ νομίζης πὼς δὲ σ' ἀγαπᾶ;... Ὄχι, ἔ τότε θὰ πῆ πὼς γιὰ σένα ἡ γυνοῖκά σου εἶτανε πιστη καὶ σ' ἀγαποῦσε. Τελείωσε. Μὰ ψέματα εἶτανε, τί σὲ μέλει ἐσένα; Ἐσὺ ἴσια μὲ σήμερα δὲν πέρασες τὴ ζωή σου νομίζοντας πὼς ἀγαπιέσαι; Ἔλα, πάρε τὸν τάδε νὰ ποῦμε, ποῦ ἀγαπήθηκε στἀλήθεια καὶ δὲν ἀπατήθηκε, πές μου τί περιστότερο ἔνοιωσε ἀπὸ σένα, ποῦ νόμιζες πὼς ἀγαπιέσαι καὶ ποῦ δέ σοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ νομίσης τὸ ἐναντιο; Σοῦ τὸ εἶπα καὶ σοῦ τὸ ξαναλέω, σὰ νομίζεις πὼς εἶσαι κουτσὸς εἶσαι κουτσὸς, σὰ νομίζεις πὼς ἔχεις μιὰ μεγαλη μύτη, ἔχεις τὴ μεγάλη μύτη, γιατὶ ἐκεῖνο τὸ νομίζεις προέρχεται ἀπὸ κατάπεισμα. Κατάλαβες τώρα; Πήγαινε, γληγορα πήγαινε καὶ φίλησε τὴ γυναῖκά σου καὶ πάρε της καὶ συχώρεση, γιατὶ τὴν εἶπες ἄτιμη καὶ βρώμα.

— Μὰ πως γινεται ἀφτὸ, πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ θέλη νὰ μάθη ὁλοψυχη τη ζωὴ τῆς γυναίκας του, ἀπὸ τὸν καιρο τῆς παντρειᾶς της τούλάχιστο;...

— Δέν πρέπει, σοῦ εἶπα, ὁ ἄνθρωπος στὸν κόσμο νὰ τὰ γυρέβη ὅλα... Κάνεις ἕνα βιβλίο καὶ βρίσκουνται μερικοὶ καὶ σοῦ το ἐκθειάζουνε μπροστά σου, σέ κάνουνε νὰ νομίζης πὼς εἶναι ἀριστουργημα τὸ βιβλίο σου καὶ σὺ μεγάλος συγγραφέας, μὰ στἀλήθεια τὸ βιβλίο σου μπορεῖ νὰ εἶναι μηδενικό καὶ σὺ ἕνας ἀνόητος γραφᾶς... Τί σέ κόφτει ἐσένα, ἐσὺ φτάνει νὰ πεθάνης νομίζοντας πὼς εἶσαι δοξασμένος, γιατὶ κ' ἡ δόξα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ τὰ πράματα ποῦ κάνουν τὸν ἄθρωπο ἐφτυχή, ἔτσι τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἐγωισμός γίνεται... μὴν πᾶς νὰ ἀκροαστῆς κρυφὰ νὰ διῆς τὸ τί λένε γιὰ σένα, μπορεῖ νὰ ποῦνε τίποτις κακὸ καὶ νὰ σοῦ κακοφανῆ... καὶ νὰ χάσης καὶ μιὰ αἴτία ἐφτυχίας... Φίλε μου, ἡ ἀληθινὴ ἀλήθεια δὲ φέρνει τὴν ἐφτυχία καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ψέμα· τό τί νομίζεις εἶναι ἡ σωστὴ ἀλήθεια καὶ παραπάνω μὴ γύρεβε ἃ θές νὰ περάσης τὴ μικρὴ ζωή σου ἐφτυχισμένος καὶ χωρὶς φουρτοῦνες, γιατὶ ὁ κόσμος γιὰ τό ὄντο, ὅπως σκέφτεται ἀφτό, δέν εἶναι κατιτὶς πολυσύνθετο, οὔτε ὁ ἐτερισμός παίζει μεγάλο ρόλο, παρά μόνο τό ἐγώ ὑπάρχει καὶ βασιλέβει καὶ κάτι πράματα ποῦ ἐφχαριστοῦνε τό ἐγώ, τίποτα ἄλλο καὶ γι' αὐτό καὶ μόνο πασκίζει τό ὄντο καὶ πρέπει νὰ πασκίζη.. παράδειγμα πάρε τὰ ζῶα... Ἔλα, πήγαινε γρήγορα νὰ φιλήσης τὴ γυναῖκα σου, ποῦ ἴσια μὲ τώρα δὲ σοῦ ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ πικραθῆς... ποῦ ἔχει ἀκέραια ἱκανοποιήσει τό ἐγώ σου.

— Ἀντίο, Βαρλᾶ, ἀντίο... πάγω νὰ σιλήσω τὴ γυναῖκά μου...

1904

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ